

A kalocsai hímzés eredete és fejlődése.

(Második-közlemény).*

A minták eredete, fejlődése és vándorlása.

Az előzőkben láttuk már, hogy a kalocsai népművészet nincsen több ötvenöt-hatvan évesnél. Hol keressük tehát az első nyomokat, melyekből életre kelt? Szétszakadózott mintakönyvek, öreg asszonyok emlékezetből lerajzolt mintái nem mutatják azt az egyszerű, népies elgondolást, melyet egy parasztlélekből sarjadt és tisztán a díszítő-ösztön sugallta terméknek lehetne tartanunk. Meglehetősen összetett minták ezek, a mult század stylusváltozataihoz nagyon hasonlóak.

Vizsgálatunknál a *gesunkenes Kulturgut* elméletre kellett okvetlenül gondolnom. Annál inkább tehettem ezt, mert e népesség ruházkodása, (széles szoknyái, blúzfajtai) az első-szoba berendezése, felsőbb osztályok hasonló darabjainak hű vagy kevésbé jó utánzásai.

Alapos kérdezgetés után több öregasszony: Tót Treszka (Homokmégy), Baltás Pécsiné (Keserútelek), Tót Mihályné (Géderlak), egybehangzóan állította, hogy az első darabokat benn *ütették* Kalocsán, nem pedig ők-maguk rajzolták. Szeidler Ferencné előnyomdájába jártak.

A 80 éven felüli asszony fiánál, ifj. Szeidler Ferencnél, az ütőfák gazdag gyűjteményét találtam; ugyanazokat, melyek lenyomatát a legrégibb *varások* mintáiként mutatták Szakmáron, Homokmégyen, Géderlakon.

A *kis- és nagyszőlőfejesek, harcsások, szívamagos, szárnyasrúzsás, vízfólasos, szíves, nyócas, gyüszűbekötésös-csílág, körtés, rozmaringos, napfordulórúzsás, pávafarkos, kereszt-fenek, Es-bötös, kis- és nagykatykaringós, Ê-bötös* eredetijét ma is őrzi az ütőfákon Szeidler Ferenc úr.

Özv. Szeidlerné a következőket közölte a minták eredetéről. — Maga bajai származású. 60 éve jött férjhez Kalocsára. Édes atyja, még az ő lánykorában előtte ismeretlen embertől szép ütőfagyűjteményt vett, avval ő Kalocsán munkáját megkezdte. Ez a legrégibb alap a minták történetében. A nyolcas,

* V. ö. II: 55.

két szárnyasrúzsás, S-bötös, hatféle szőlőfejes, szivamagos, vízfolásos, kétféle hárcsás, nyócas, kétféle rozmaringos, páva-farkos, gyüszűbekötésös, keresztös fenék és néhány apróbb elem tartozik a bajai mintákhoz.

Szeidlerné kezdetben nem a parasztasszonyok számára dolgozott. Az úri középosztály hölgyei voltak a megrendelők, hiszen a minták a múlt század első harmadától kezdődő úri stylusok jellegét viselik magukon. A kor divatlapjai, pl. a *Der Spiegel* 1830—40-es évfolyamai hoznak hasonló ízlésben készült rajzokat. Az 1834. évf. XII., XIV., XXV. tábláival feltűnő stylus-hasonlóságot mutatnak e minták.

Közvetlen forrásra természetesen nem is gondolhatunk, de hiszen a *Spiegel* is csak a kor általános ízlésének kifejezője, melyet az ütőfák készítője mindenütt láthatott maga körül, a lassúbb fejlődésű Alföld közepén természetesen csak néhány évtized késéssel.

Honnan kerülhettek az elemek az akkori divatos mintákba?

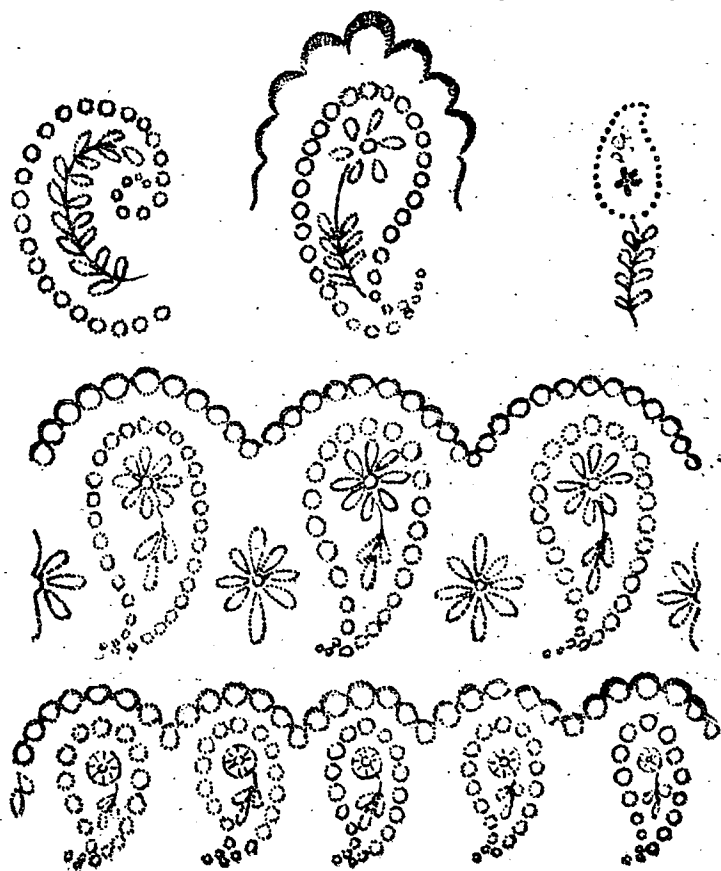
Első pillanatra megállapítható, hogy nagy művészi stylusok töredékeiből. Az indiai és görög palmetta, majd a barokk naturalisztikus növénykultusza, a szőlő és borostyán, a rózsa, mind fellelhetők e mintákon, persze a hímzés technikájához simuló elváltozott alakban.

Szeidlerék bajai mintáit aprólékosság, szinte munkapazarlás jellemzi; az urinők ruháira és ágyneműjére kerültek díszül. A későbbiek már Kalocsán készültek, idős és ifj. Szeidler Ferenc voltak a mesterek. Munkájuk jórészt a bajai minták egyszerűsítéséből állott, de alkottak néhány újat is. A szíves, kör-tés, egy-hárcsás, újabb szőlőfejes az alkotásaik. Szükségesek voltak az újítások, mert új megrendelőkhez kellett alkalmazkodniok. Mind sűrűbben jöttek a parasztasszonyok ültetni hozzájuk. Az eddigi *bóti-singlölésöket* nem találták elég szépnek, az urakon látták a kézimunkás darabokat, ők is utánozni kezdték.

Különösen *Gerjen* és *Géderlak* hozott sok *ütnivalót*. Ekkor kapták a minták is különleges elnevezéseiket.

Igy lett az *indiai palmettából*, — mely valószínűleg az empire-idők indiai és török shawl-mintáinak a középosztályba való leszüremkedése folytán terjedt el — Kalocsán *hárcsás*. (1. tábla.) Még pedig azért, mert vásári törökmintás fejken-dőikről már ismerték a mintát. Csavarodik, mint a h a r c s a,

ezért az előnyomdai minta ezt a nevet kapta. Az első pillanatban hosszúnak tetsző vándorút könnyebben átpillantható, ha ismét az 1830—40-es évek divatlapjaihoz fordulunk. A Spiegel mutatja a mintás keleti shawl-t, melynek első példányait főúri hölgyek számára valóban Keletről, főképp Indiából és Török-

1. tábla. *Harcások*. Felsők Szeidlerék tulajdonából, alsók (nagy- és kisharcás) Báling Julis mintáiból (Szakmár.)

országból hozták. I. Napoleon feleségének, Josephinenak ezer darabnál is több volt a birtokában.

Majd az általános elterjedés után, midőn már Európában is gyártottak hasonló darabokat, a nép közé is lekerült. Persze leegyszerűsítve, mint a régi *bodroskeszkenő* díszesebb helyettesítője. Még később meg mint olcsó vásári karton-kendő, ame-

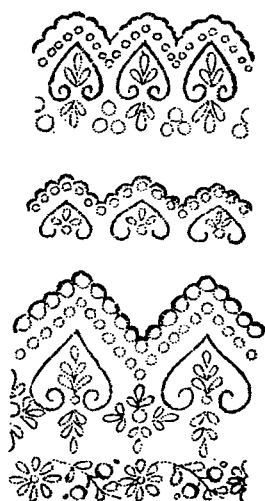
Ilyen már meglehetősen romlottan ismerhetők fel az eredeti motívumok. Hajladozó vonalaik alakja könnyen kapcsolódhatott a harcsa kígyózó mozgásának képéhez; a kalocsai népességnél, a Duna mellékágaiban, Kigyósban, Vajásban, Csillás-Páléban üzött halászata folytán, könnyen megesett ez a hasonlítás. Az idegen keleti motívum eredeti nevét nem is tudhatta. Mikor aztán az előnyomda mintái közt újra találkozott az indiai palmettából formált alakkal, könnyen felismerte benne a harcsást.

Hasonlóképen járt el a népi gondolkodás az előnyomda többi mintájával is. Így lett egy szemmel láthatólag görög palmettából *szíves*. (2. tábla.) Hogy mennyire nem népi eredetű Kalocsán ez a parasztnak tulajdonított motívum, nagyon érdekesen mutatják a rajzok. Az első ilyenmű ütőfamintát Szeidlerék készítették Kalocsán. Szeidler úr közlése nyomán ők onnan vették a mintákat, ahol éppen találták; *falminta, festett váza, épületek, szövetek után*, stb. csak éppen a néptől nem, mert úri nő paraszt mintát nem is csináltatott volna. A barokk-elemek a görög-római művészet késői leszármazottjai, Kalocsán is megfigyelhetők voltak, hiszen a Nagytemplom, az érseki kastély mind ezt a stylust mutatják. Ugyanezen évekre esik a neobarokk virágzása is, így könnyen kerülhetett a minták közé is efféle elem, melyet aztán a népszívesnek fogott föl.

Több effajta szív-minta nem akad e területen. Az egy-két hasonló darab, melyet lerajzoltam, mind a Szeidler-féle egyszerűsítése, továbbképzése. Az 1890-es évek mintája ez, azután teljesen kivész.

Ugyanígy ellentmond a népi eredetnek az előnyomda többi mintája is.

Legnagyobb számmal a rózszaformák dicsekedhetnek, ezek a legkedveltebbek ma is. Annak a hatalmas rózsakultusznak szülöttei, amely az ókortól napjainkig kíséri az emberiséget.

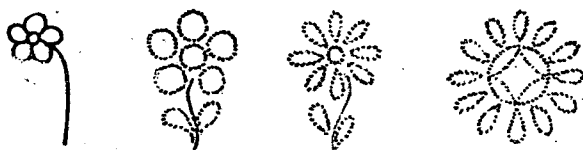
2. tábla. Szívesek. Felső Szeidlerék mintáiból, középső Csörmölye Boristól (Keserűtelek), alsó Báling Julistól (Szakmár.)

Az ötlevelű, de sokszor már megnövekedett szíromszámú virág feltűnően hasonlít a középkor *heraldikus rózsájához*. (3. tábla.) Nem kell itt azonban megőrzött régiségekre gondolnunk; a madeira technikának a rózsza ilyenmő stylizálása felel meg, azért tér vissza az eredeti egyszerűbb alakhoz.

Szeidlerék legrégibb rózsza-mintái, melyeket Kalocsa környékén mint legrégibb hímzéseket találtam, a bajai eredetűekhez tartoznak. Így a *szárnyas-rúzsza*, az *S-bötös*, *vízfolásos*, *szívamagos* virágdíszei ezt az egyszerű rózsamintát mutatják. Továbbképzéseiknek nevezhetők a *gyűszűlikas rúzsák*, a *pávafarkos félrúzsái* stb.

A másik közkedvelt mintacsoport a *szőlőfejesek* voltak. (4. tábla.)

A legteljesebb és legrégibb minták szintén bajaiak a Szeidler-féle gyűjteményben. Eredetüket tehát inkább az

3. tábla. *Heraldikus rózsza és továbbképzései: madeira-rúzsák és gyűszűlikas rúzsza.*

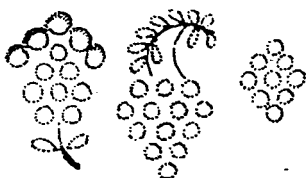
egykorú divatlapokban kell keresnünk, mint a nép között. A múlt század első és második harmadának kedvelt díszé a szőlő. A *Der Spiegel* 1934. évf. XXIV. táblája már mint ritmikus ruhadísz mutatja, amely azután a fehérhímzés technikájához alkalmazkodva él tovább.

Szeidlerék többi, összetett, geometrikus ábrákkal vegyített mintája már eleve is tagadja a népi eredetet. A körtés, rozmaringosok, nyolcas, keresztes-fenek, pávafarkos, a századvég zsákutcába került díszítését mutatják teljes egészében.

Ezek lennének tehát a minták, melyek nyomán Kalocsán a néphímzés megindult. Luk-hímzés, hurkolás, és száröltés az előnyomdai ütőfák után, csupán fehér színben, *vánkus-* és *dunnafeneke*, *sublaktakaró*, *leveske*, *viganér* és *vállfoltos ing-váll újja*, néha *kötő* a díszítendő felületek.

Hanem az üttetés drága, télen a nagy sár, hóesés miatt sokszor nem is lehet bemenni Kalocsára. Így egy-két ügyesebb

asszony utánozni próbálja az előnyomdai mustrákat. Jó néhány évig nem is változtatnak semmit ezek az első *író asszonyok* az eredeti mintákon, fejlett kézügyességükkel változatlanul sokszorosítják a már ismert elemeket. Semmi sem bizonyítja ezt jobban, mint *Csörmölye Boris*, *Báling Julis* meg

4. tábla. Szőlőfejesek. Felső: Der Spiegel mintáiból. Alatta Szeidlerék gyűjteményéből, alsó kettő Báling Julistól (Szakmár.)

5. tábla. *Ingváliujj* fehérrel hímézve. Hülámos szélén félreismerhetetlen a madeira minta, többi szalagján újabb szerzemények: kalász, tűzestiliom és tulipán látható.

Csuka Boris mintakönyve. A legrégibbnek vallott minták vonalról-vonalra egyeznek Szeidlerékével.

Az elemek fejlődésének egy technikai újítás ad további lökést. Ugyanis némely darabokon az eddigi *likvarás* helyett teljesen betöltenek egy-egy levelet, virágot. A szín még mindig fehér marad, csak az eredeti lukacsok helyét foglalja el mind-

inkább a *tőtöt-varás*. Emellett a *likvarás* sem vész ki, tovább él változatlanul mindmáig.

Az 1890—95 között készült darabok közt már nagyon sok van csak *tőtötvarással* készült is. E hímzések érdekes átmenetet mutatnak a lukvarrás mintáiból a laposhímzés technikájának megfelelő díszek felé.

6. tábla. *Szivrúzsás* minták. A felső eredetibb, két hosszúkás madeira-lukacska összevonásából keletkezett. Az alsó már ennek továbbképzése, a szirmok hegyes végükkel kerülnek kifelé.

Egy kb. 1890-ből származó fehéren hímzett ingváll újján (5. tábla) a szél díszei laposhímzéssel betöltött *likvarás*-minták, a szélesebb ritmikus tagozódású szalagokon teljes épségben látszanak a madeira virágokból képzett díszek, de új elemként megjelenik a *buzákalász*, *tüzesliliom* és egy ú. n. *kis-tulipán*, melyeknek hullámvonalai csak ezzel az öltésmóddal ábrázolhatók. Tehát a kalász, tulipán és tüzesliliom az új szerzemények 1890—95 táján.

Honnan kerülhettek az elemek közé?

Az első kettő teljesen azonos alakban fellelhető Szeidlerék mintái között, amelyeket többnyire ők készítettek a lapos- és magashímzést mindinkább megkedvelő úrinők számá-

ra. Apának és fiának a kékfestőminták elemkincse is nagy segítségére volt e természethez már közelebb álló virágok alkotásában. Könnyen hozzá is férhettek, mert ifj. Szeidler Ferenc apósa volt Kalocsa leghíresebb kékfestője.

Már nehezebb a tüzesliliom nyomát megtalálnunk. Valószínűleg egy egyszerű *likvarásos* minta továbbképzése, amelynek eredetibb alakját ugyanazon ingvállujjon szemlélhetjük.

A következő években aztán kétféleképen is fejlődik a fehérhímzés. Egyrészt az elemek gazdagodnak, liliom- és tulipánformák sokféle variánsa keletkezik, bár ezek mindig merevek, vonalvezetésükben a lukhímzés követelte egyeneshez igazodik az *író*. Lukacsok összevonásával és kitöltésével egészen új motívumokat kapnak. Ilyen például a 35—40 éve nagyon elterjedt *szívrúzs*. Minden szírom két hosszukás luk egybebevéséből keletkezett; vegyesen *likvarás* és *tőtött* az egész szalag, tehát még mindig átmeneti forma. (6. tábla.)

Másrészt a színezés felé halad e hímzés egy nagy lépéssel, midőn 1895 táján a fehér helyett tiszta feketével kezdik a mintákat hímezni. Jellegük most sem változik, erősen kitetszik még a lukhímzéses eredet, de már a fekete után sötétkék, majd vérpíros hímzések is előfordulnak.

Még további fejlődés, midőn egy-egy *fekető*, *ingválluj koszorú* felváltva feketével, pirossal, kézzel hímzettek. Egy-egy koszorún belül változatlan még a szín, csak a különböző, egymással párhuzamosan futókban változik, játékos kedvtelés eredményeként.

Egy további fejlődési fokot mutat a *Romcsics Anna* tulajdonában levő vánkusfenék Homokmégyen, ahol egy koszorún belül változik kék és fekete szín. A virágszirmok, de méginkább a fehérén hagyott szélek hullámai világosan mutatják, hogy itt a *likvarás* továbbképzésével van dolgunk.

E jelenség okát többfelé is kereshetjük. Lehetséges, hogy valamelyik úriháznál látott a készítője a századvég divatos színes hímzései közül egyet s ezt akarta utánózni. De sokkal valószínűbb az a feltevés, hogy hímzés előtt számot vetve pamukkészletével, látta, hogy csak az egyik szín nem lenne elég, Kalocsára bemenni érte igen nagy út, hát felváltva dolgozott kézzel és feketével, hiszen a színekülönbség nem nagy köztük.

Így önkéntelenül adódott az alap a további fejlődéshez. Ugyanezen évek további termését mutatja *Romcsics Anna* néni többi darabja. A fekete-kék vánkus-fenek mellett már zöld-kék varrású van. *Nagy Pöre*, Homokmégy legöregebb írója, félreismerhetetlenül *likvarásban* gondolkodik még ezen is, csak a

varó fantáziája lett szabadabb: a leveleket természetes színükben akarja ábrázolni.

A további 30—40 évben a színek száma és maga a színezet igen lassú és mértékletes emelkedést mutat. *Hupikék, régi világoskék, duflavörös, sárga, tüsökszín, püspökszín, és humokzöld* a legsötétebb árnyalatokban használatosak csak

Egészen különös, szinte gyászos benyomást keltenek ezek az 1920-as évekig készült varrások, ma már csak *büti*-ben hordanak ilyent, egyébkor csak az öregebbje.

A mérsékelt színhasználat oka ismét csak a nép konzervatívizmusában rejlik. Az öregek szívósan ragaszkodtak a fe-

7. tábla. *Falminták* Tantos rajztanár úr gyűjtéséből.

hérhez, vagy egyszínű feketéhez, kékhez, amit a *bóti singlölésökön*, és *likvarásokon* megszoktak. Cifrázkodás, *picösködés*, szégyentelen feltünnivágyás volt szemükben minden újítás.

Így az eladó, ha rálopott is egy-egy új színt a *staférung*-darabjaira, csak módjával tehette, *nehogy nyakleves járjon érte idősanyámtú*.

Ha a színezés fejlődésében nem sokat jelentenek is ezek az évek, annál fontosabbak a minták szempontjából. Ha a *varó* kezét megfogta is a konzervatív hagyomány, az *író* fantáziája szabadon működhetett tovább az elemek alkotásában.

Ezekben az években hasad ketté Kalocsa vidékén fehér és tarka hímzés, s fejlődik annyira külön utakon, hogy ma már

csak alapos kutatással ismerhetjük fel az utóbbi mintáin a lukhímezés alapjait.

A jelenség elsődleges oka ismét csak néplélektani. Egy új író-generáció nő fel, amelyet nem kötnek már oly erősen az előnyomdából származó minták hagyományai. Ők már tovább fejlesztik az öregebb írók kezdeményezéseit, a *tulipánt, rúzsát, lilíomót*.

Bóha Treszka (Homokmégy), *Csörmölye Boris* (Keserütelek), *Katona Pöre* (Öregtény) és társaik alkotásai már világosan mutatják, hogy nekik egyéb forrásaik is voltak, ahonnan merítettek.

E lelőhelyek elsejéül a falfestést kell említenünk. A *pingálás* testvérként fejlődött e népesség kezén. Több író a régiek közül egyben pingált is, így az elemek kicserélése, különféle alkalmazása a két díszítő technikában szinte magától értetődő. Falcifrázás és hímzés mintái egyazon alaphól erednek, csak az anyagszerűség követelményei szerint változtak idővel. Pl. *Ágoston Ferenc* édesanyjánál Homokmégyen a régi típusú *füstös-konyhában* cifrázás még nincs. *Okkerfóddal, sötét-kékkel* és *budai fóddal* festett az egész. A ma legrégibbnek ismert festett konyha *Báling Julis* néninél Szakmáron meg már erősen naturalisztikus vonásokat tüntet fel.

De *Tantos* rajztanár 1916. évi gyűjtése sok mindenre megadja a feleletet. A becses gyűjtemény elemei közt kétségbevonhatatlan egyes virágok lukhímzéses eredete. A rengeteg ábra közt lépcsőről lépésre összeállíthatjuk a menetet, ahogyan az írók a sima falat a kézimunkákról vett mintákkal díszítették. (7. tábla.)

Sablón akkor még nem állt az egyszerű paraszttasszony rendelkezésére, ezért a *tévt*, meg egy keskeny *pántlikát* körül a fal mentén, kipingált szabad kézzel.

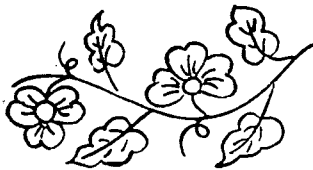
A hímzéselemek fejlődésével változik a falfestés is, ez természetes. Végre a kész sablónok és a szobafestők munkája nyomán eddig merőben idegen elemek nyomultak a régiek helyébe. A századvég naturalizmusa előntötte rózsával, nefelegccsel az úriházak falát. Az erősebb színeket, természetesebb formákat már jobban utánozhatta a pingálóasszony, a falfestésben nem korlátozta oly erősen a hagyomány, mint az öltözet-darabjain.

Tantos gyűjtése világosan mutatja, hogy 1916-ban a fa-

lakon már ezer alakban és színben pompázott a naturalisztikus *rózsa*, *fukszia*, *tulipán*, míg a hímzések csak néhány sötét színnel, többnyire a régi minták szerint készültek.

De az 1905-ös évektől kezdve mindig több új elem kerül a falról a ruhára. Simább körvonalakkal, kevésbbé színesen persze, a technikának és hagyományoknak megfelelően.

Másik nem kevésbbé fontos forrás ismét csak Szeidlerék előnyomdája. A színes lapos hímzés, kisebb-nagyobb csokrok

8. tábla. *Fuksziás és árvácskás*
Szeidlerék mintáiból.

9. tábla. Felül *tulipántok* alul *csöngetővirág és rúzsabimbó*.

vagy szalagdíszek mindinkább divatba jönnek az úri nők között. Szeidlerék hol maguk készítik a mintákat, hol Pestről rendelik. Nem sok idő kell hozzá, hogy az üttetni még gyakran jövő parasztasszonyok is csináltassanak a *fuksziásból*, *árvácskásból*, *rúzsásból*, *konkolyosból* is egy-egy darabot. (8. tábla.)

A lapos-hímzés-minták mellett látnak itt még mást is: a richelieut.

A háború előtti évekből egyetlenegy ilyen darabbal sem találkoztam a falukban; közlésük szerint nem is ismerték még a technikát, de hogy Szeidlerék közkézen forgó mintakönyvei révén mennyire izgatták a dús, nagy virágok az íróasszonyok fantáziáját, világosan kitűnik *Csuka Boris* néni mintakönyvéből. A nyolcvannál több változat meggyőzően mutatja, hogy részint

lemásolta valahonnan a richelieu és angolmadeira mintákat változtatlanul; de a továbbképzésekből kitűnik, hogy a tarka hímzés mintáihoz formálta át őket. Sokról meg sem lehet állapítani, hogy fehér vagy tarka hímzésbe szánta-e.

Ezen elemek legnagyobb része *rózsa*. Hol a felülnézeti régi heraldikus virág cifrázata, hol oldalnézetben bodros, túltömött vonalakkal, mint a tüfestések pazarlása. Akad az akkoriban nagyon kedvelt vadrózsából, krizantémumból is.

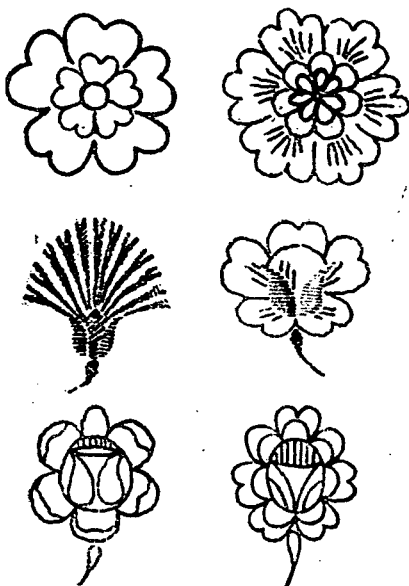
E virágok igen kis része terjedt csak el. Néhány egészen leegyszerűsített *tulipán*, *rózsabimbó* és egy *csöngetővirágnak* tisztelt kis alak, amely azonban erősen hasonlít egy apró *bőszégszaruhoz*, amely az 1900-as években oly közkedvelt díszítési elem volt. (9. tábla.)

Csekély számú virágot néztek le ebben az időben a selyemszoknyákról, rojtoskendőkről és széles selyemszalagokról. *Csillagvirág*, *rózsa*, *bogyós ágak*, *levelek* az új szerzemények innen, ismét csak a századvég realisztikusabb stylusában.

Egészen kevés ezekben az években még az idegen népművészeti területről került jövevényminta vagy egyéni alkotás. Az előbbieket hódmezővásárhelyi cserepesek közvetítették, de egyedül Szulimán Kata néni mintái között találtam néhány ilyen kancsórú való *rúzsát*. Általánosan nem terjedtek el.

Az egyéni alkotások közül bizonyos eredetű egy oldalnézetű *szekfü Szulimán Katától* 1895-ből, egy rózszaforma szintén tőle, állítólag egy *rózsa Csuka Boristól* s a tüzes lilium naturalisztikusabb formája *Báling Julistól*. (10. tábla.)

Röviden áttekintve tehát: 1890—1920. évig terjedő idő-

10. tábla. Felül kancsórú való *rúzsák*, középen Szulimán Kata (Géderlak) *szekfüje* és *rúzsája*, alul Csuka Boris *rúzsái* (Szakmár).

szak hímzései egyrészt fehérek, fellelhetők a színes darabok is, melyek az egyes fejlődési fokokat mutatják. De a régebbi minták sem tűnnek meg el teljesen.

(Folyt. köv.)

Eckert Irma.

Ebman-kóró, barlang-kóró.

Móra Ferenc néhány hónappal halála előtt egyszer azt kérdezte tőlem, hogy milyen eredetű lehet a *Glycyrrhiza echinata*-nak Szeged környékén hallott *ebmankóró* neve. Én csak azt válaszolhattam neki, hogy nyilván összetétel, s hogy ennek számunkra érthetetlen *ebman* előtagja valószínűleg nem eredeti alak, hanem valamilyen korábbi alaknak a romlása. Csefkő Gyula barátommal e kérdésről beszélgetve, ő azt a véleményét fejezte ki, hogy az összetételnek ez a mai alakja talán **ebmankó-kóró*-ból lett, s hogy ez tréfás eredetű elnevezés lehetett (szokottabb népies nevei Györffy István botanikus kartársam szíves közlése szerint: *ördögborda*, *ördögoldal*, *mézgyökértű*, *édésfa*, *édésgyökér*, *cukorkóró*, *tüskés higviric* és a torontálmegyei Klárafalván: *cötkén*), amely azon alapul, hogy az alföldi puszták kutyái ezt a kb. félméteres cserjét ugyanarra használják, amire a városi kutyák a házak sarokköveit, s ilyenkor szokásuk szerint, mint valami mankóra, oda támasztják felemelt egyik lábukat. Én Csefkőnek ezt a feltevését elég valószínűnek tartom, mégpedig nemcsak tárgyi, hanem alaki szempontból is, mert ez az eredetibbnek feltételezett **ebmankókóró* hangsor *tete > te* típusú egyszerejtéssel (l. erről MNy. XXX, 69) igen könnyen rövidülhetett *ebmankóró*-vá. De ha csakugyan ebből lett, akkor ennek a rövidülésnek nagyon réginek kell lennie, még abból az időből valónak, mikor a mai labiális *a* helyett még az Alföldön is illabiális *ä* hangot ejtettek. Azért gondolom ezt, mert ennek a cserjének, ismét Györffy kartársam szíves közlése szerint, Makón és Aradon *ednám-kóró* nevét is feljegyezték, ez pedig alig lehet egyéb mint *ä* hangú **ebmán-kóró* alaknak *b > d* hangváltozás és az *m* és *n* helycseréje útján való további romlása.

Erről az **ebmankó-kóró > N. ebman-kóró* egyszerejtés-